



CENTRUM PRE  
VEREJNÚ POLITIKU

Konzultačný dokument

# Desať opatrení na reštart ekonomiky po prvej vlne krízy

1. draft

Centrum pre verejnú politiku

24.6.2020

## ÚVOD

Slovenská ekonomika čelí v roku 2020 prepadu, ktorý sa v konzervatívnych odhadoch pohybuje okolo 10 percent, v iných scenároch dokonca oveľa viac. Napriek tomu vláda doteraz reaguje veľmi obmedzenými opatreniami, v podobe minimálnej finančnej pomoci alebo „zjednodušovaním podnikateľského prostredia“.

Centrum pre verejnú politiku vypracovalo zoznam desiatich konkrétnych opatrení, ktorými by sa dali príjmy firiem a obyvateľstva stabilizovať tak, aby na jeseň 2020 nedošlo k dramatickému prepadu v zamestnanosti a životnej úrovni.

Opatrenia CVP konzultovalo s radom domácich odborníkov, aj zástupcov zamestnávateľov či zamestnancov<sup>1</sup>. Tieto opatrenia sú vyvážené tak, aby zasiahli pomerne široké skupiny občanov a subjektov a zároveň, aby boli čo najefektívnejšie z hľadiska stimulácie domáceho dopytu.

Ide o návrh len takých opatrení, ktoré by mali byť realizované okamžite, v priebehu týždňov. Centrum zároveň poskytuje priestor na diskusie odborníkov o tom, aké opatrenia bude nutné prijať aj zo strednodobého a dlhodobého hľadiska.

A to najmä preto, aby sa pomoc, ktorú Slovenská republika získa z úrovne Európskej únie, využila na skutočné, hlboké štrukturálne zmeny fungovania domácej ekonomiky aj verejnej sféry.

## EKONOMICKÝ KONTEXT

- Slovensko je v bezprecedentnej situácii, podobne ako iné európske krajiny. V mesiaci apríl bola priemyselná produkcia krajiny na najnižšej úrovni v ére samostatného Slovenska. Na tento rok predpokladá prognóza Národnej banky Slovenska vo svojom konzervatívnom scenári prepád HDP o 10,3 percenta a stratu 70 tisíc pracovných miest. **Dopyt po práci však okrem toho bude narastať aj rastúcou repatriáciou občanov SR zo zahraničia** v dôsledku Brexitu a tiež v dôsledku straty pracovných príležitostí v krajinách ich doterajšieho pobytu z dôvodu krízy.
- Potrebu výrazného zásahu vlády možno zdôvodniť tým, že hospodársky prepád je spôsobený priamo vládou, zavedením výrazne reštriktívnych opatrení. Pragmaticky zase tým, že bez vládneho zásahu bude pokles dopytu v dôsledku straty dôvery dlhodobo nízky.
- Európske vlády na bezprecedentnú situáciu reagovali bezprecedentnými opatreniami. Pripomíname, že napríklad **nemecká vláda okamžite po spustení epidemiologických opatrení zároveň iniciovala pozastavenie účinnosti ich dlhovej brzdy**, ktorá má pritom za iných okolností výraznú podporu politickej scény aj obyvateľstva.
- **Na Slovensku sa prvá pomoc firmám a obyvateľom ohlásila výrazne neskôr ako inde.**
  - Nemecko: 11.3. kancelárka Angela Merkelová oznamuje, že prvé injekcie likvidity prídu do firiem cez štátnu rozvojovú banku KfW ešte v daný týždeň;

<sup>1</sup> Vzhľadom na to, že týchto odborníkov a zástupcov viažu ich funkcie k tomu, aby sa buď verejne nevyjadrovali k vládnej politike mimo rámca organizácií, v ktorých pôsobia, prípadne by ich vyjadrenie mohlo ovplyvniť vzťah vlády k nim osobne, prípadne k organizáciám či firmám, v ktorých pôsobia, menný zoznam nezverejňujeme.

- 23.3. vláda oznamuje ucelený plán pomoci hospodárstvu (postupne narastie až do rozsahu 750 mld. eur (27.3. vládný balík schválila horná komora parlamentu a podpísal prezident)
- Francúzsko: 18.3. vláda oznamuje prvý ucelený balík pomoci v objeme 54 mld., ktorý neskôr postupne zvýši
  - Rakúsko: 13.3. vláda oznamuje vytvorenie 4-miliardového „Korona fondu“ na okamžitú pomoc podnikom vo forme preklenovacích úverov a garancií. V nasledujúcich týždňoch pomoc výrazne narastie.
  - Česká republika: 16.3. sa spúšťajú krízové úvery rozvojovej banky; 23.3 vláda schvaľuje program Antivirus (plošné príspevky na udržanie zamestnanosti vyplácané firmám podľa miery dopadov na obrat) a v daný týždeň ešte ďalšie nástroje pomoci
  - Estónsko: 19.3. vláda oznamuje 2-miliardový balík ekonomickej pomoci
  - Lotyšsko: 13.3. vláda oznamuje prvý balík pomoci
  - Maďarsko: 18. 3. premiér Orbán oznamuje prvý balík opatrení (najmä vo forme odložených platieb, ochranu nájomníkov a podobne), 6.4. premiér oznamuje prvý komplexný balík vrátane finančnej pomoci firmám
  - Poľsko: 18.3. vláda oznamuje prvé ekonomicke opatrenia; 21.3. vláda predstavuje prvý návrh komplexného ekonomickeho balíka a dáva ho do pripomienkového konania (parlamentom schválený 31.3.)
  - **Slovensko:** 29. 3. vláda predstavila návrh „prvej pomoci“ (7 opatrení)
- Objemy pomoci, ktoré sa dostávajú do ekonomiky, sú výrazne nižšie, ako v iných krajinách. Pre porovnanie, **kým v ČR vláda priamou pomocou (príspevky na zamestnancov a živnostníkov) dostáva do ekonomiky približne pol miliardy eur mesačne, u nás je to v prepočte na mesačnú bázu niekoľko desiatok miliónov.** V Rakúsku sa čísla pohybujú dokonca v miliardách mesačne.
  - Pomoc je ťažkopádna. Typickým príkladom je žiadanie o príspevok štátu v ČR, kde si o plošnú dávku môže požiadať prakticky každý živnostník a stačí na to vyplniť krátky formulár na stránke finančnej správy. Naopak, v SR si živnostník môže žiadať o pomoc maximálne 540 eur mesačne (pri poklese tržieb o 80 percent), s povinnosťou vyplniť pomerne zložitý formulár v Exceli.
  - Premiér síce **zriadil krízovú ekonomicnú radu vlády, ale tá nemá žiadne praktické výstupy či dokonca formálne výstupy v podobe analýz.**
  - Navyše, diskusiu o tom, aké opatrenia treba alebo či je pomoc účinná, sprevádzajú mätúce tvrdenia. Príkladom bola diskusia o štátnej pomoci v marci, kde sa vládni predstavitelia zbytočne odvolávali na potrebu získať povolenie Európskej komisie, hoci to pri plošnej pomoci nie je nutné, alebo tvrdenia ministra práce Milana Krajniaka o tom, že slovenská vláda pomáha účinnejšie ako česká, pričom porovnával rozdielne sady čísel (česká vláda živnostníkov vypláca cez finančnú správu, ktorou prejde približne pol milióna platieb mesačne, niekoľkonásobne viac, ako celá pomoc, zamestnancom aj živnostníkom, v SR).

### **1. Mimoriadny príspevok rodinám vo výške 150 eur mesačne na každé dieťa.**

Konkrétny návrh: Navrhujeme vyplatiť mimoriadny príspevok 150 eur na každé školopovinné dieťa za každý mesiac, v ktorom bol vyhlásený núdzový stav.

Zdôvodnenie: uzavretie škôl a školských zariadení spôsobilo vysoké dodatočné náklady rodinám s deťmi. Podobne pôsobili aj ďalšie komplikácie vrátane menej dostupnej zdravotnej starostlivosti. Preto navrhujeme pre rodiny s deťmi výrazne zvýšiť kompenzácie oproti tomu, čo štát dnes ponúka. Zároveň upozorňujeme, že medzinárodné štúdie ukazujú, ako práve mladé rodiny vedia vzhľadom na svoju štruktúru výdavkov výrazne podporiť dopyt v domácom hospodárstve. Pomoc zároveň musí byť jednoduchá a administratívne nenáročná, aj preto sa prikláňame k jednoduchému plošnému príspevku.

### **2. Vyššie stropy na kurzarbeit, s najvyšším stropom stanoveným na 1400 eur, a to aj spätne.**

Konkrétny návrh: zvýšiť stropy na kurzarbeit, s najvyšším možným príspevkom vo výške 1400 eur (približne úroveň v Českej republike) a rozdiel vyplatiť aj spätne.

Zdôvodnenie: Naše dotácie na mzdy (zjednodušene nazývané kurzarbeit) sú výrazne nižšie ako napríklad v susednej Českej republike, ani nehovoriac o krajinách západnej Európy. Krízou sú tak výrazne postihnutí často vysokokvalifikovaní pracovníci, ktorých si naša ekonomika pritom nemôže dovoliť stratiť. Vláda tieto nízke stropy zdôvodňovala tým, že nemala k dispozícii dostatok hotovosti, od apríla však získala k dispozícii ďalšie objemy financií a preto aj tento argument za dnešné výrazne nízke stropy padol.

### **3. Odpustenie a preplatenie minimálnych odvodov SZČO**

Konkrétny návrh: Štát odpustí SZČO minimálne odvody do Sociálnej poisťovne a preplatí minimálne zdravotné odvody aj SZČO za obdobie od začiatku platnosti mimoriadneho stavu (12.3.) po koniec júna, aj v tom prípade, kde nedošlo k zastaveniu prevádzky z dôvodu rozhodnutia štátu. Pre potreby dôchodkového poistenia sa daná čiastka poistencom započíta, akoby bola zaplatená.

Zdôvodnenie: ide o mimoriadne efektívne opatrenie pre zlepšenie hotovostnej situácie živnostníkov. Odporúčame zväziť podobné opatrenie aj smerom k zamestnancom.

### **4. Plošný príspevok živnostníkom vo výške 900 eur**

Konkrétny návrh: vyplatiť živnostníkom jednorazovo pevnú čiastku, navrhujeme 900 eur a to každému živnostníkovi, ktorý mal živnosť ku dňu vyhlásenia mimoriadnej situácie (11.3. 2020). Platí aj pre živnostníkov s pozastavenou živnosťou.

Zdôvodnenie: toto opatrenie kopíruje opatrenia, ktoré vidíme vo viacerých ďalších štátoch.

### **5. Kompenzačný príspevok samosprávam vo výške 45 eur na obyvateľa**

Konkrétny návrh: jednorazovo vyplatiť kompenzáciu na každého obyvateľa (čiastka je podobná ako v susednej ČR, kde vláda už takýto príspevok schválila).

Zdôvodnenie: Kríza znamená výrazné výpadky daňových príjmov na strane obcí. Obce by nepochybne mali rokovať aj o podpore investičných akcií zo strany štátu, no zároveň potrebujú pokryť aj prevádzkové náklady či menšie investície, na to bude slúžiť jednorazový kompenzačný príspevok.

#### **6. Technologický fond na podporu domácej výroby s vysokou pridanou hodnotou**

Konkrétny návrh: Fond s počiatočnou kapitalizáciou minimálne 100 mil. eur, z ktorých sa môžu preplatiť investície do fixných aktív alebo školenia zamestnancov, prípadne možno firmy kapitálovo posilniť vstupom štátu. Pod tento druh pomoci budú spadať len firmy s konkrétnym skóringom odrážajúcim mieru inovatívnosti (odvodenú od dlhodobých výdavkov na výskum a vývoj zaplatených z vlastných zdrojov) a dlhodobú konkurencieschopnosť.

Zdôvodnenie: podobné schémy už existujú v krajinách západnej Európe, v rôznej štruktúre. Cieľom je ochrániť podniky, ktoré sú pre hospodárstvo dlhodobo kľúčové, no kríza by ich mohla nenávratne poškodiť.

#### **7. Znížená DPH pre pohostinské zariadenia na 10 percent na obdobie do konca roku 2021**

Konkrétny návrh: Zmenou zákona zaradiť tento typ zariadení (pohostinské odbytové strediská) do kategórie s nižšou DPH na obdobie od nadobudnutia účinnosti do konca roku 2021.

Zdôvodnenie: Ide o vysoko ohrozený typ zariadení, zároveň by iný druh podpory bol administratívne náročný a ekonomicky rozporuplný – na tento typ zariadení ťažko aplikovať rovnaké kritériá dlhodobej stability či inovatívnosti, ako je to pri výrobných podnikoch.

#### **8. Mesačné ciele plnenia stimulácie ekonomiky**

Konkrétny návrh: Vláda by mala každý mesiac explicitne na svojom zasadnutí vyhodnotiť, či sa naplňujú deklarované ciele z hľadiska objemov pomoci, ktoré sa do ekonomiky dostávajú. V prípade, že sa tak nedeje, vláda musí deklarovať, ako bude realizáciu pomoci korigovať.

Zdôvodnenie: Objem deklarovaných prostriedkov a prostriedkom, ktoré sa skutočne doteraz do ekonomiky dostali sa značne rozchádzajú, o tejto diskrepancii však doteraz nebola žiadna verejná diskusia ani návrhy nápravy.

#### **9. Program na podporu zamestnanosti v objeme pol miliardy eur**

Konkrétny návrh: Vláda by mala centrálné pripraviť návrh na podporu zamestnanosti vytvorením programov, ktoré saturujú krátkodobo nezamestnaných. Malo by ísť o programy malých infraštruktúrnych zlepšení, sociálnych či pedagogických služieb, a podobne.

Zdôvodnenie: prognóza NBS na tento rok čaká pri konzervatívnom scenári zánik 70 tisíc, pri horšom scenári až 100 tisíc pracovných miest. K tomuto počtu treba pripočítať aj dodatočný dopyt vyvolaný repatriantmi v dôsledku Brexitu či krízy. Podobné programy zabezpečia, aby ľudia nestratili kontakt s pracovným prostredím (čím budú výhodné aj pre zamestnávateľov, ktoré po odoznení krízy budú potrebovať motivovanú pracovnú silu) a možnosť slušného príjmu.

## **10. Okamžité zastavenie platieb v rámci nákupu stíhačiek F-16**

Konkrétny návrh: Slovenská vláda má tento rok zaplatiť 175 mil. eur a budúci rok 500 mil. eur ako splátky za 14 kusov stíhačiek F-16, ktorých nákup schválila predošlá vláda v decembri 2018. Za stíhačky už Slovensko zaplatilo jednu miliardu eur. Žiadame, aby vláda jasne deklarovala, že ostávajúce splátky do konca roku 2021 nezaplatí a že ušetrené prostriedky použije predovšetkým na sanáciu zdravotníctva v SR.

Zdôvodnenie: Slovenská vláda doteraz jasne nedeclarovala, že sa splátky tento a budúci rok určite zastavia. Minister obrany hovorí len o pokračujúcich diskusiách s výrobcom o možných zmenách v splátkovom kalendári alebo neskoršom čiastočnom odpredaji zakúpených strojov. Žiadame, aby vláda jasne deklarovala, že za daných podmienok do konca roku 2021 k plneniu splátok nedôjde. V danom prípade ide o jasný prípad vyššej moci, ktorý by v podobných zmluvách mal byť dostatočne ošetrený.